

ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЇ ОЛІЙНОГО ЖИВОПИСУ ПРИ РОБОТІ НАД СТАНКОВОЮ КАРТИНОЮ

Мішуровський В. В.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація: У статті розглядається питання професійної підготовки вчителів образотворчого мистецтва, на основі вдосконалення знань технології олійного живопису.

Ключові слова: художник-педагог, удосконалення навчального процесу.

Анотация: Мишуровский В. В. "Проблемы технологии масляной живописи при работе над станковой картиной". В статье рассматриваются вопросы профессиональной подготовки учителя изобразительного искусства.

Ключевые слова: художник – педагог, совершенствование учебного процесса.

Annotation: Mishurovskiy V. V. "Problems of technology of the oily painting during the prosecution of stankovoy one by a picture". In the article is examined вопросы professional preparation of teacher graphic arts.

Keywords: an artist is a teacher, perfection of educational process.

Постановка проблеми. Зважаючи на те, що на художньо-графічному факультеті великий обсяг робіт, як академічних, так і творчих, виконуються студентами в техніці олійного живопису, а сучасний розвиток подає нові можливості технологічного застосування цього популярного матеріалу, виникла нагальна потреба в доповненні та оптимізації знань студентів з цієї проблеми.

Робота виконана в контексті програми НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади технології олійного живопису висвітлюються у дослідженнях та публікаціях відомих вчених А. Рибникова, Д. Кіпліка, С. Петрушевського, Ж. Вібера.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є висвітлення зазначеного аспекту питання. Недотримання технології олійного живопису веде до швидкого руйнування твору мистецтва.

Результати дослідження. Питання технології олійного живопису і як результат довговічність творів образотворчого мистецтва, завжди хвилювало митців. Починаючи з другої половини 1-го століття до нашої ери – коли виник станковий живопис – і до наших днів, станкова картина пройшла тривалий та складний шлях удосконалення технології. Щоб забезпечити довге життя картини, художники повинні дотримуватися певних правил олійного живопису, як у виборі прийомів малювання так і в доборі матеріалів та їх застосування.

Особливо ці знання необхідні для початківців, молодих людей, що тільки починають займатися олійним живописом. На художньо-графічному факультеті олійний живопис починають вивчати на другому курсі. Вже в цей період студенти повинні мати уявлення про умови застосування матеріалів, про раціональні методи побудови фарбового шару і системи малювання, про види ґрунтів та їх властивості.

Не менш важливим є ширше вивчення досвіду старих майстрів, західноєвропейських, російських та українських художників у галузі техніки живопису, творче використання їх традиції, з метою уникнення у роботі засобів та прийомів, які призводять до руйнування картин. Тільки після засвоєння основ технічних знань в цій галузі, студенти можуть успішно вивчати живопис, засвоїти інститутську програму і добре підготуватись до виконання дипломної роботи.

Ознайомлення з олійним живописом необхідно починати з вивчення матеріалів які застосовуються в цій техніці, мати уявлення про основні властивості фарб. Для олійного живопису у минулому використовувалися різні основи. Це дерево, картон, полотно, папір. Найуживанішим матеріалом у давні часи було дерево. Сучасні художники для станкового живопису користуються переважно полотном.

Грунт. Щоб фарбовий шар добре зв'язався з основою, використовується грунт. Він також повинен бути еластичним, не змінюватися під впливом вологи і зміни температури, не розтріскуватися, не впливати на колір фарб – не темніти. Грунти бувають: емульсійні, клейові, олійні і напіволійні.

Основні процеси грунтовки полотна: 1) Натягнення полотна на підрамник; 2) Проклейка перша; 3) Сушіння, видалення вузлів; 4) Друга проклейка; 5) Сушіння, зачистка полотна; 6) Перша грунтовка; 7) Сушіння, шліфовка; 8) Друга грунтовка; 9) Сушіння; 10) Третя грунтовка; 11) Сушіння.

Багатошарове грунтування являє собою найбільш раціональний спосіб приготування ґрунту для олійного живопису.

Одним з найпоширеніших видів ґрунту є **емульсійний ґрунт**. Основні складові цього ґрунту – це штучна емульсія, яку одержують розтираючи або збовтуючи олію з водою. Щоб емульсійний ґрунт був еластичним, до його складу додають пом'якшувачі: мед, гліцерин, рицинову олію. Чим тонше полотно, тим менше необхідно пом'якшувача. Надмір гліцерину приведе до сильного всмоктування вологи та до розширювання і обвисання полотна. Для приготування емульсії у розчин клею (концентрація не нижче 25 % на 75 куб. см води), беруть 25 г клею і потрібну кількість пом'якшувача. Перемішавши суміш, поволі вливають у неї невеликими дозами олію, помішуючи її (20 хв.), поки не утвориться однорідна емульсія з відсутністю незаемульгованої олії, яка плавала б на поверхні. Приготовлену емульсію можна розріджувати водою до потрібної густоти, щоб міцність клею не була вища 5 %. У кожного живописця є свої звички і смаки, своя манера письма, тому необхідно знайти і „свій” склад ґрунту. Грунти мають різну всмоктуваність олії з фарб. Тому студентам ще до виконання дипломної роботи, необхідно засвоїти ці якості ґрунту і зробити вірний вибір для дипломної картини. Від цього буде залежати і характер живопису, його фактура, манера письма, що і дозволить яскравіше вирішити задуманий образ теми роботи.

Широке застосування мають **клейові ґрунти**. Вони відзначаються швидкістю та простотою виготовлення. До недоліків їх треба віднести нестійкість до впливу вологи та сильне всмоктування менш зв'язуючої

олійних фарб, що ослабляє тривкість фарбового шару. Не можна припускатися надміру клею у ґрунті, тому що він потім стане ламким і розтріскується. На мою думку, найкращим пігментом для ґрунту є крейда або цинкові білила. Полотно проклеюють 2 рази 5 % розчином клею (желатином, казеїном, риб'ячим клеєм) з додаванням пом'якшувача (меду або гліцерину). Потім наносять три шари ґрунту, до складу якого входять: 1) Вода – 150-170 ч; 2) Клей – 10-15 ч; 3) Пігмент – 40-50 ч (крейда, цинкові білила); 4) Гліцерин або мед – 1,5-2 ч; 5) Фенол – 1-0,1 ч.

Багато художників користувалися **олійними ґрунтами**. Серед них такі відомі російські і українські живописці, як Айвазовський, Левітан, Рєпін, Суріков, Васильківський, Пимоненко та ін. Полотно спершу покривають 5 % розчином клею, а потім наносять 1-2 шари олійної фарби, бажано свинцевих білил або її суміші з іншими білилами. На полотні слід наносити тонкий шар фарби, щоб не закривати його зернистість і не утворилась неприємна клейончаста поверхня. Олійний ґрунт необхідно добре просушити та видержати його не менше трьох місяців. Перевага такого ґрунту в тому, що живопис незначно або зовсім не тьмяніє. До недоліків слід віднести те, що такий ґрунт довго просушується та глянсувата поверхня не завжди зручна в роботі. На мою думку цей ґрунт добре підходить для невеликих робіт на дрібнозернистому полотні. Для кращого зчеплення фарби з ґрунтом, його перед роботою протирають часником. Коли необхідно застосувати кольоровий тонований ґрунт, користуються **напіволійним ґрунтом**. Готують його таким способом: спочатку полотно проклеюють 1-2 рази і стільки ж разів ґрунтують клейовою або емульсійною сумішшю, а потім наносять тонкий шар олійної фарби (імприматура), розведеної лаком або розріджувачем.

Випробування якості ґрунту. Перед роботою на полотні необхідно перевірити такі якості ґрунту: ступінь потьмяніння, еластичність, щільність, утворення „олійного ореолу”; ступінь потьмяніння або всмоктуваність олійних фарб перевіряються розріджувачами, нанесеними на ґрунт. Вони не повинні протікати на зворотній бік. Проникнення буває, коли ґрунт пористий і містить мало клею чи олії або забагато пігменту. Якщо це трапилось, потрібно

покрити ґрунт розчином клею (желатином) або свинцевими білилами розведеними скипидаром.

Еластичність перевіряють натисканням пальця руки на ґрунт із зворотного боку полотна при цьому ґрунт не повинен розтріскуватися. Це буває від надміру клею чи пігменту, товстого шару ґрунту, грубого полотна, недостачі змішувача. Цей недолік неможливо виправити, повністю потрібно змочити гарячою водою, змити ґрунт і нанести новин.

Розглядаючи повотно на світло, визначають щільність ґрунту, в ньому не повинні просвічуватися не заґрунтовані отвори. Якщо вони є – це свідчить про незадовільну проклейку полотна. “Олійний ореол” визначають наносячи на ґрунт мазок олійної фарби, через 15 хвилин спостерігають, чи з'явився навколо мазка на поверхні ґрунту ореол. Це буває від надміру пігменту. Якщо використовують готове ґрунтоване повотно, його після натягнення на підрамник можна протерти наждачною шкуркою і покрити темперними цинковими білилами.

Особливості використання олійних фарб. Олійними фарбами можна малювати тонкошарове і пастозне, застосовуючи одночасно і корпусні і лесувальні фарби, що дозволяє працювати виразними мазками і тонко моделювати форму. В залежності від зв'язуючої речовини, складу пігментів і товщини шару, олійні фарби мають різний строк висихання, що дає можливість регулювати процес висихання фарбового шару і довго працювати по вогкому. Щоб уповільнити висихання фарб на полотні і мати можливість ще деякий час працювати, моделюючи форму по вогкому, повотно необхідно тримати в темному, прохолодному місці.

Застосовуючи різні лаки, розріджувачі, віск поверхні фарбового шару можна надати блиск або матовість. Нетривкі фарби або ті, що вступають в хімічну взаємодію між собою можуть призвести до зміни кольору окремих місць та до непоправного руйнування твору.

Багато відомих художників рекомендують використовувати в суміші не більше 2-3 фарб. Наприклад, Тиціан колір тіла передавав трьома фарбами: білою, чорною, червоною. Для живопису необхідно застосовувати перевірені на практиці фарби, які не містять шкідливих домішок, світлостійка і не змінюється при змішуванні. До найтривкіших фарб належать марси, умбри, вохри, сієни, кість палена, персикова і

виноградна чорна, ізумрудна зелена, волконскоїт, капут-мортуум, кобальтові, церуліум, окис хрому, англійська червона, цинкові білила, кадмій оранжевий та червоний, неаполітанська жовта, касельська коричнева, ультрамарин, краплак. Менш тривкі: кіновар, стронціанова жовта, кадмій жовтий, індійська жовта, аурелін, краплак світлий.

Висновки. На нинішньому етапі розвитку художньої освіти добре знання технології олійного живопису є основою високої професійної підготовки художника-педагога, його компетентності та усвідомленості в використанні досвіду майстрів минулого та сучасності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проблема технології олійного живопису та удосконалення знань з цього питання при підготовці фахівців у галузі художньо-педагогічної освіти залишається актуальною і потребує подальшого вивчення та застосування при роботі над станковою картиною.

Література

1. Рыбников А. Техника масляной живописи. – М.: Искусство, 1975.
2. Киплих Д. Техника живописи. – М.: Искусство, 1974.
3. Петрушевский С. Краски й живопись. – Видання 2-е. – СПб, 1901.
4. Вибер Ж. Живопись й ее средства. – М.: Изд-во “Нового общества художников”.
5. Комарова А. Краски Шишкина. – ЦГАПиф. 197, оп. 1, ед. пр. 56. л. 1-3.